

Yliopistokirjastojen rooli avoimessa julkaisemisessa

Juuso Ala-Kyyny

Helsingin yliopiston kirjasto & Tampereen yliopisto

juuso.ala-kyyny@helsinki.fi

<https://orcid.org/0000-0002-2200-3777>

This study aims to investigate the role of the Finnish university libraries in facilitating open access (OA). Empirical data was collected during autumn of 2015 by interviewing employees responsible for activities related to open access in academic libraries. The interviews give a very clear picture of the role and the tasks of the Finnish university libraries in supporting open access. Firstly, the academic libraries operate as experts and consultants in open access practices. Secondly, work related to open access in the university libraries is strongly related to self-archiving (green OA) and institutional repositories maintained by the libraries. Thirdly, the university libraries could participate more actively in supporting open access but their potential to promote open access is tied to other actors – this describes the limited power of the academic libraries as actors in enabling open access. Through their services libraries are credible open access advocates but they need backing from open access decision-makers, in particular public authorities and research funders.

Asiasanat: yliopistokirjastot; tieteellinen julkaisuautoiminta; avoin tiede; avoin julkaiseminen; open access

Tieteellisen viestinnän ja tieteellisen julkaisemisen kulttuurin muutosprosessi, jonka ytimessä on ajatus tieteen avaamisesta ja avoimesta julkaisemisesta (open access, OA), on kestänyt jo yli 20 vuotta. 2010-luvun aikana avoin julkaiseminen saanut uutta nostetta ja näkyvyyttä, ja siitä on tullut tiedepolitiikan teema. Euroopan unioni on ottanut tieteen avoimuuden asialistalleen, ja tieteellisen tiedon vapaasta saatavuudesta pyritään tekemään EU-maissa peruseriaate. EU:n myötä avoin julkaiseminen on noussut esiin myös kansallisessa tiedepolitiikassa. Opetus- ja kulttuuriministeriön vuosille 2014–2017 ajoittuvan Avoin tiede ja tutkimus -hankkeen (ATT) tavoitteena oli nostaa Suomi tieteen ja tutkimuksen

Artikkeli on lisensoitu Creative Commons Nimeä-EiKaupallinen-JaaSamoin 4.0 Kansainvälinen -lisenssillä

Pysyvä osoite: <https://doi.org/10.23978/inf.77343>

avoimuudessa maailman kärkimaaksi, ja viime keväänä Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI julkaisi Avoimen tieteen ja datan kansallisen toimenpideohjelman (ks. Opetus- ja kulttuuriministeriö, 2014; UNIFI, 2018).

Käsittelen tässä tutkimusartikkelissa avointa julkaisemista yliopistokirjastojen näkökulmasta. Tarkastelukulma on sikäli luonteva, että tieteellisen julkaisemisen kulttuuri koskettaa läheisesti tiedekirjastoja: kirjastot ostavat – kalliiseen hintaan kaupallisilta tiedekustantajilta – takaisin aineiston, jonka tutkimusyhteisö on kustantajille, yleensä ilman korvausta, julkaistavaksi luovuttanut. Juuri kirjastot joutuvat sopeuttamaan toimintaansa, jotta vuosi vuodelta kallistuvien tutkimusjulkaisujen hankinta olisi mahdollista. Tiedekirjastot ovatkin olleet aktiivisesti mukana avoimessa julkaisemisessa heti 1990-luvulta lähtien, kun OA-liik ehdintä alkoi. Avoin julkaiseminen on nähty vaihtoehtona perinteiselle tiedejulkaisemiselle paitsi taloudellisessa mielessä myös idealistiselta kannalta – avoimen julkaisemisen ydinajatus tieteellisen tiedon vapaasta saatavuudesta sopii hyvin kirjastoideologiaan.

Valitsemani tarkastelukulma on myös ongelmallinen, koska tieteellisen viestinnän kulttuuriin vaikuttaminen ei kuulu tiedekirjaston perinteiseen rooliin. Kirjaston perinteinen rooli on toimia välittäjänä: kirjasto hankkii tutkimus- ja opetustyöhön tarvittavan aineiston kustantajilta ja välittää sen tutkijoille. Vaihdannan pelisäännöt määrittävät muualla, ja kirjaston tehtävänä on palvella asiakaskuntaa ja toimia sen ehdoilla. Avoin julkaiseminen ja sen edistäminen on edellyttänyt tiedekirjastolta aiempaa aktiivisempaa ja aloitteellisempaa vuorovaikutusta tutkimusyhteisön kanssa. Avoimessa julkaisemisessa kirjasto ei enää vain vastaa tutkijoiden tarpeisiin, vaan se osallistuu uusien käytäntöjen ja avoimen kulttuurin luomiseen.

Selvitän artikkelissani, millaisia vaikutuksia avoimella julkaisemisella on ollut yliopistokirjastoihin. Tuon esiin käytännön tapoja, joilla suomalaiset yliopistokirjastot osallistuvat avoimeen julkaisemiseen, sekä näkemyksiä, joita yliopistokirjastoissa on avoimesta julkaisemisesta. Artikkelini perustuu vuonna 2016 Tampereen yliopistossa hyväksytyyn pro graduun, ja yksityiskohtaisempi esitys ja aiheen kontekstualisointi – muun muassa tieteellisen viestintään, tiedelehtien hinnoitteluun ja avoimeen julkaisemiseen liittyen – löytyy tutkielmasta, joka on avoimesti saatavilla (ks. Ala-Kyyny, 2016).

Tutkimuksen taustaa

Tutkimusta varten kävin läpi vuoteen 2015 mennessä ilmestyneitä teoksia ja artikkeleita, joissa avointa julkaisemista käsitellään tieteellisten kirjastojen näkökulmasta. Jaoin kirjallisuudesta esiin nousevat teemat kahteen osaan. Aluksi tar-

kastelen sitä, miten kirjaston asema ja valta suhteessa avoimeen julkaisemiseen nähtiin tutkimuskirjallisuudessa. Tämän jälkeen tuon esiin, millaisissa avoimen julkaisemisen rooleissa ja tehtävissä tiedekirjasto nähtiin.

Tutkimuskirjallisuudessa on listattu eri tavoin avoimen julkaisemisen kannalta olennaisia tahoja. Grüttemeierin ja Mahonin (2003, s. 50) lista on laaja, sillä siihen sisältyvät tutkijat/kirjoittajat, julkaisijat ja levittäjät, kirjastot, informaatiopalveluiden tuottajat, teknisten standardien kehittäjät, rahoittajat ja julkisen vallan edustajat. Kaikissa listauksissa kirjastoa ei kuitenkaan mainittu. Tutkimuskirjallisuuden perusteella voidaan erottaa lähteet, joissa kirjasto mainittiin yhtenä keskeisenä tahona (mm. Grüttemeier & Mahon, 2003; Shreeves, 2009). Sitten olivat lähteet, joissa kirjastoa ei mainittu lainkaan tai tuotiin esiin kirjaston marginaalisuus (mm. Case, 2009; Cope & Phillips, 2009; Odlyzko, 2014; Rudasill, 2013; Solomon, 2008; Steele, 2014; Willinsky, 2006). Kirjaston rooli voitiin nähdä myös ehdollisena: jos kirjastot ryhtyvät aktiivisiksi, ne voivat olla merkittäviä toimijoita avoimessa julkaisemisessa (Mullen, 2010, s. 3; Shreeves, 2009, ss. 202, 205–207).

Yleisesti esiintyvä näkemys oli, että tiedekirjastot ovat kyllä keskeinen osa tieteellistä viestintää mutta niillä on verrattain vähän valtaa vaikuttaa tieteellisen julkaisemisen käytäntöihin. Tiedekirjastojen sijasta avainasemassa olivat rahoittajat ja julkisen vallan edustajat, kuten valtiot ja EU. (Cope & Phillips, 2009; Rudasill, 2013; Shreeves, 2009.) Suomessa opetusministeriö antoi ensimmäiset suosituksensa avoimesta julkaisemisesta ja tutkimuksen avoimuudesta vuonna 2005 (Hormia-Poutanen, Karjalainen, & Kuusela, 2005). Suositukset nähdään kuitenkin vain epäsuorana keinona vaikuttaa julkaisemisen käytäntöihin. Sisätön ym. (2012, s. 19) mukaan vasta tutkimusrahoittajien ja yliopistojen sitovat linjaukset ovat edellytys avoimen julkaisemisen yleistymiselle. Suomi laskettiin ATT-hankkeen alkuvaiheessa maihin, joissa kansallisen OA-politiikan rakennustyö oli vielä kesken (Lomazzi & Chartron, 2014; Olsbo ym., 2015, ss. 4, 7).

Vaikka yksittäisillä kirjastoilla on rajallinen valta avoimen julkaisemisen edistämisessä, kirjastoalan valtakunnallisia toimijoita pidettiin keskeisinä (Rudasill, 2013, s. 21). Ainakin Ruotsissa on tutkittu kansalliskirjaston roolia avoimen julkaisemisen kannalta, ja tuotu esiin sen merkitys sekä tutkijoiden ja kirjastojen että tieteen ja politiikan välisenä toimijana (Hagerlid, 2011). Suomessa vastaava taho on kansalliskirjaston yhteydessä toimiva FinELib-kirjastokonsortio, joka neuvottelee keskitetysti kirjastojen käyttöoikeussopimuksia elektronisiin aineistoihin. Kirjastonäkökulmasta politiikkaan vaikuttaminen oli yksi vaikuttamiskeino, jonka merkitystä esimerkiksi Steele (2014, s. 251) on korostanut.

Toinen vahva juonne tutkimuskirjallisuudessa liittyi tiedekirjastojen uuden roolin hahmotteluun osana tieteellistä viestintää. Avoin julkaiseminen on tuo-

nut tieteellisen julkaisemisen kulttuuriin uusia vaatimuksia ja käytänteitä, mikä yhtäältä aiheuttaa hämmennystä ja epätietoisuutta tutkijoiden keskuudessa, toisaalta alkaa olla edellytys tutkimustyön tekemiselle. Tutkijoiden tiedolliset puutteet julkaisuutoimintaan liittyvissä eettisissä, taloudellisissa, oikeudellisissa tai yhteiskunnallisissa seikoissa tuotiin esiin eri yhteyksissä. (Harjuniemi, 2012; Mullen, 2010; Saarti, 2014; Sisättö ym., 2012; *Survey of academic attitudes to open access and institutional repositories: an RSP and UKCoRR initiative*, 2011)

Tutkijoiden tilanne muodosti lähtökohdan kirjaston uuden roolin ja uusien tehtävien muotoiluille. Tiedekirjaston rooli nähtiin ennen kaikkea sillanrakentajana: kirjasto toimii välittäjänä tutkimusyhteisön ja avoimen tieteen vaatimusten välillä. Kirjastojen rooli tekijänoikeuksiin ja avoimen julkaisemisen asiasisältöihin erikoistuneena asiantuntijatahona tuli usein esiin. Steelen (2014, ss. 254, 257) mukaan tutkija tarvitsee tukea muun muassa artikkeleiden käsittelykustannuksissa, vaihtelevissa tekijänoikeuskäytännöissä ja julkaisuarkistoihin liittyvissä käytänteissä. Sisättö ym. (2012, s. 14) ja Harjuniemi (2012, ss. 19–21) tuovat esiin kirjastojen tehtäviä rinnakkaisjulkaisemisessa. Ensinnäkin, kirjastoilla on tiedotustehtävä, johon liittyy tietoisuuden lisääminen rinnakkaisjulkaisemisen käytänteistä ja merkityksestä. Toiseksi, kirjastojen on tehtävä rinnakkaistallentamisen prosessi mahdollisimman helpoksi tutkijalle.

Kirjaston katsottiin voivan ottaa entistä vahvemman roolin myös tutkimuksen vaikuttavuuteen ja näkyvyyteen liittyvissä asioissa. Avoimen julkaisemisen näkökulmasta olennaista olisi tällöin omassa organisaatiossa tuotettujen avointen aineistojen näkyvyyden parantaminen. Tämä liittyi julkaisuarkiston profiloimiseen julkaisupaikkana säilytyspaikan sijasta. (Mullen, 2010, ss. 5, 29–30, 105, 122, 187.) Avoimen julkaisemisen, tai laajemmin avoimen tieteen, käytäntöihin liittyvänä nousevana trendinä tuotiin esiin tutkimusdatan merkityksen korostuminen suhteessa varsinaisiin julkaisuihin. Kirjastojen rooliin voisi tällöin kuulua toimiminen tutkimusdatan asiantuntijatahona. Tähän sisältyi datan säilyttämiseen ja jakamiseen liittyviä teknisiä, tekijänoikeudellisia ja eettisiä kysymyksiä, joissa kirjastot voisivat toimia tutkijoiden tukena. (Case, 2009, s. 393; Mullen, 2010, ss. 197, 200; Sisättö ym., 2012, s. 5.)

Edellä on tuotu esiin, miten kirjasto voisi osaltaan vastata avoimen julkaisemisen tuomiin uusiin vaatimuksiin tutkimusviestinnän käytännöissä. Tutkimuskirjallisuudessa käsiteltiin paljon myös sitä, miten kirjasto voisi aktiivisesti edistää avointa julkaisemista tutkijoiden keskuudessa. Vaikka kirjastojen valta vaikuttaa avoimeen julkaisemiseen nähtiin isommassa mittakaavassa hyvin rajalliseksi, se pystyi vaikuttamaan omassa kehysorganisaatiossaan. Kerstingin ja Pappenbergerin (2009) mukaan etenkin tiivis yhteistyö yliopiston johdon kanssa ja säännöllinen yhteydenpito tutkijoiden suuntaan sekä kirjastopalveluihin (julkaisuarkistot ja julkaisualustat) liittyvä työ vahvistavat avoimen julkaisemi-

sen käytäntöjä organisaatiossa.

Tutkimuskirjallisuudessa tuotiin esiin myös tiedekirjaston työntekijöiden tottumattomuus uuteen, aktiiviseen rooliin osana tieteellistä viestintää. Perinteiseen rooliin oli kuulunut palvelutarpeiden tyydyttäminen ja relevantin tietoineiston välittäminen tutkijoille, uuden roolin ytimessä oli uusien julkaisukäytäntöjen edistäminen tutkijoiden keskuudessa ja aiempaa laajempi osallistuminen tutkimusyhteisön toimintaan. (Hansson & Johannesson, 2013; Kersting & Pappenberger, 2009; Steele, 2014, s. 251.) Vaikka uuden roolin omaksuminen koettiin kirjastoissa vaikeaksi, sitä pidettiin tarpeellisena. Kirjaston tehtävänä oli tukea pyrkimystä avoimuuteen tutkimusyhteisössä, jossa avointa julkaisemista kannatettiin periaatteessa mutta jossa se käytännössä oli tutkijoiden prioriteettilistan häntäpäässä – näkyvyyden hakemisen, uran edistämisen tai jatkorahoituksen varmistamisen saadessa etusijan. (Harjuniemi & Mäki, 2012; Schonfeld & Housewright, 2010; ks. myös Solomon, 2008, s. 15.)

Yhteenvetona, tiedekirjastojen rooli avoimessa julkaisemisessa voidaan nähdä tutkimuskirjallisuuden valossa yhtäältä *käytännöllisenä* kysymyksenä, toisaalta *kulttuurillisena* kysymyksenä. Edelliseen liittyy kirjaston tarjoamat avoimen julkaisemisen palvelut, kuten koulutus, neuvonta ja julkaisuarkiston ylläpitäminen. Jälkimmäiseen liittyy laaja-alaisempi vuorovaikutus tutkimusyhteisön kanssa ja julkaisukulttuurin muuttaminen avoimempaan suuntaan – tähän liittyy myös kirjaston rajallinen valta vaikuttaa toimintatapoihin.

Tutkimuksen toteutus

Tutkimukseni päätavoite oli selvittää, mikä oli suomalaisten yliopistokirjastojen rooli avoimessa julkaisemisessa syksyllä 2015, jolloin tutkimus tehtiin. Tarkoitus oli tuoda esiin sekä käytännön tapoja, joilla kirjastot osallistuivat avoimeen julkaisemiseen, että näkemyksiä, joita yliopistokirjastoilla oli avoimesta julkaisemisesta. Tutkimuskysymyksiä oli neljä:

1. Millaisena suomalaiset yliopistokirjastot näkevät roolinsa suhteessa avoimeen julkaisemiseen?
2. Miten nämä käsitykset heijastuvat yliopistokirjastojen käytännön työssä?
3. Millaisia mahdollisuuksia ja puutteita kirjastot näkevät avoimessa julkaisemisessa omasta näkökulmastaan?
4. Miten relevantteja tutkimuskirjallisuudesta nousevat avoimen julkaisemisen teemat ovat yliopistokirjastojen näkökulmasta?

Neljänteen tutkimuskysymykseen liittyvät teemat jäsentyivät erilaisina hypoteeseina, joista tärkeimmät olivat: (A) kirjastojen valta vaikuttaa avoimen

julkaisemisen edistämiseen on käytännössä marginaalista; (B) kirjasto voi vaikuttaa avoimeen julkaisemiseen tiedeyhteisössä OA-asiantuntija- ja tukiroolin ja organisaatorajat ylittävän yhteistyön kautta. Ensin mainittu hypoteesi korostaa kirjaston sivullisuutta ja passiivista roolia suhteessa avoimen julkaisemisen edistämiseen. Jälkimmäinen tuo esiin kirjaston aktiivisen roolin: yliopistokirjastolla on mahdollisuus toimia yhtäältä sillanrakentajana ja käytännön OA-asiantuntijana tutkimusyhteisössä, toisaalta tieteellisen kulttuurin muuttajana, joka aktiivisesti ja aloitteellisesti edistää avointa julkaisemista.

Tutkimuksen empiirinen aineisto koottiin haastattelemalla yliopistokirjastojen avoimesta julkaisemisesta vastaavia työntekijöitä Helsingin yliopistossa, Aalto-yliopistossa, Turun yliopistossa, Jyväskylän yliopistossa, Tampereen yliopistossa ja Tampereen teknillisessä yliopistossa. Tutkimukseen kuului siis kuusi (N=6) suomalaista yliopistokirjastoa ja kaikkiaan yksitoista (N=11) haastateltavaa. Mukana olevat yliopistot muodostavat tieteenalojen kattavuudessa edustavan ja monipuolisen joukon: kaikki tieteenalat ovat edustettuna. Samalla on huomattava, että mukaan valitut yliopistot edustavat suuria, tutkimusintensiivisiä yliopistoja, jotka myös avoimen tieteen palveluissa ovat edelläkävijöitä Suomessa. Varasin tutkimusaineiston keruussa mahdollisuuden myös puhelimitse tehtyihin lisähaastatteluihin mutta en katsonut tätä lopulta tarpeelliseksi, koska keräämäni aineisto oli tutkimuspäätelmien kannalta riittävä.

Haastattelut tehtiin yliopistokirjastoissa marras-joulukuussa 2015. Haastattelut olivat yksilö- tai ryhmähaastatteluita, joihin osallistui 1–3 haastateltavaa. Haastattelut kestivät keskimäärin 103 minuuttia. Haastattelut olivat puolistrukturoituja teemahaastatteluja, joissa kerättiin faktatietoa ja näkemyksiä kirjaston avoimen julkaisemisen työstä. Haastattelurunko muodostui pitkälti kirjallisuuskatsauksen pohjalta, ja se rakentui seuraavien pääteemojen varaan:

1. Avoimen julkaisemisen käytännöt kirjastossa
2. Julkaisuarkistoon liittyvä toiminta kirjastossa
3. Kirjaston näkemyksiä avoimesta julkaisemisesta
4. Organisaatorajat ylittävä toiminta avoimessa julkaisemisessa

Empiirisen aineiston analyysi eteni kahdessa vaiheessa. Ensin purin haastatteluaineiston – reilut kymmenen tuntia – kirjasto kirjastolta ja kysymys kysymykseltä liittäen vastaukset haastattelurungon mukaiseen järjestykseen. Toisessa vaiheessa tein temaattisen jaon, jossa luokittelin ja yhdistelin ensimmäisessä käsittelyvaiheessa muokatun aineiston uudelleen tutkimuskysymysten ja haastatteluissa esiinnoitettujen teemojen mukaisesti.

Tutkimustulokset

Yliopistokirjastojen osallistuminen avoimeen julkaisemiseen

Julkaisuarkiston ylläpitäminen ja rinnakkaisjulkaisemisen tukeminen oli selvästi tärkein keino, jolla haastatellut yliopistokirjastot osallistuivat syksyllä 2015 avoimeen julkaisemiseen¹. Avoin julkaiseminen ja rinnakkaistallentaminen² samastettiin vahvasti toisiinsa: “Avoin julkaiseminen on kirjastossa käytännössä rinnakkaistallentamista.” (H5) Kaikissa kirjastoissa tuotiin esiin julkaisuarkiston merkitys avoimen julkaisemisen aloittamisessa³. Käytössä olevat julkaisuarkistot oli perustettu vuosien 2007 ja 2013 välisenä aikana, mutta arkistojen juuret ulottuvat 1990-luvulla perustettuihin verkkojulkaisualueisiin. Yliopistokirjastojen välillä oli eroja sen suhteen, miten aikaisessa vaiheessa avoin julkaiseminen on nähty tavoitteellisenä tai strategisena asiana. Joissakin kirjastoissa määrätietoisuutta toiminnan nähtiin alkaneen joko 1990-luvulla tai vasta viime vuosina, suurimmassa osassa avoimeen julkaisemiseen paneuduttiin 2000-luvun puolivälistä alkaen.

Edellä mainitun valossa on luontevaa, että kirjaston tarjoamat avoimen julkaisemisen palvelut olivat vahvasti kytköksissä julkaisuarkistoon eri tavoin. Palveluista mainittiin rinnakkaistallentamiseen liittyvä neuvonta, koulutus, tiedottaminen sekä tallennusprosessin kehittäminen⁴. Julkaisuarkiston keskeisyyden takia tarkastelen kirjaston roolia rinnakkaisjulkaisemisessa hieman tarkemmin seuraavassa luvussa. Muut keinot, joilla kirjasto osallistui avoimeen julkaisemiseen, saivat vain hajamainintoja. Haastatteluissa tuotiin esiin tutkimustietojärjestelmän ja julkaisuarkiston yhteyttä koskeva työ, avoimeen tutkimusdataan liittyvän politiikan työstäminen sekä paikalliset ja kansalliset avoimen julkaisemisen hankkeet ja verkostot. Näilläkin toimilla oli usein yhteys julkaisuarkistoon.

Yliopistokirjastot järjestävät tutkimuksen ja opiskelun tukemiseen liittyvää koulutusta kehysorganisaationsa jäsenille. Siitä, miten avoimen julkaisemisen näkökulma oli mukana koulutuksessa, ei muodostunut yhtenäistä linjaa yliopis-

-
- 1 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 6/11 mainitsi tämän. Kirjastojen osuudella on suurempi merkitys, koska ryhmähaastattelutilanteissa yleensä osa haastateltavista toi esiin muidenkin – eli ko. kirjaston – kannan tiettyyn kysymykseen. Haastattelutilanteissa ei syntynyt kertaakaan sellaista ristiriitatilannetta, jossa saman kirjaston edustajat olisivat esittäneet toisistaan eriäviä vastauksia samaan kysymykseen.
  - 2 Rinnakkaistallentaminen tai -julkaiseminen (self-archiving, green OA) tarkoittaa artikkelellin tallentamista avoimeen julkaisuarkistoon. Rinnakkaisjulkaiseminen edellyttää lupaa kustantajalta, ja siihen liittyy usein viiveaika (embargo).
  - 3 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 7/11.
  - 4 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 6/11.

tokirjastojen välille. Tutkijoille ja jatko-opiskelijoille suunnatussa koulutuksessa avoimen julkaisemisen näkökulma oli usein läsnä, ja erityisesti se pyrittiin integroimaan bibliometriikkaan ja tutkimuksen näkyvyyteen⁵. Tiedonhakuun liittyvässä koulutuksessa OA-näkökulman systemaattisuus vaihteli: joskus se liitettiin mukaan kaikkeen koulutukseen, joskus sen merkitys arvioitiin vähäiseksi, joskus sen painoarvo riippui koulutuksen vetäjästä. Avoimen tieteen pakollinen, kurssimuotoinen koulutuspaketti oli valmisteilla vain yhdessä yliopistokirjastossa.

Koulutuksen ohella yliopistokirjastot tuottavat erilaisia tietopaketteja ja tiedonhakupalveluita. Tutkimuskirjallisuudessa mainittu kirjaston ongelmallinen rooli sekä maksullisten (ostettujen) että avointen aineistojen käytön edistäjänä ei noussut haastatteluissa erityisesti esiin (ks. Mullen, 2010). Teemaa, ja siihen liittyvää ristiriitaa, kuitenkin sivuttiin muutamissa vastauksissa: “Kirjaston tehtäväksi on nähty ja nähdään edelleen se, että sen on markkinoitava hankkimiaan aineistoja mahdollisimman tehokkaasti, jotta asiakkaat käyttävät niitä. Samalla avoin aineisto jää väkisin syrjään. Tämä on todella filosofinen kysymys.” (H11) Kun puhuttiin yleisesti OA-tietoaineistojen löytämisestä kirjaston tarjoamien palveluiden avulla, mainittiin kirjaston koostamat tiedonhakuoppaat ja tietoaineistopaketit⁶. Yliopiston oman julkaisuarkiston tietoaineistojen löytämisessä haastateltavat pitivät julkaisuarkiston aineiston linkittymistä ulkopuolisiin hakupalveluihin ratkaisevan tärkeänä – sekä aineiston löytymisen että tutkijoiden motivoimisen kannalta⁷. “Ei tässä olisi mitään järkeä ilman sitä [Googlea]. Ei tutkijoita kiinnostaisi laittaa tutkimuksia arkistoon, jotka olisivat vain sitä kautta haettavissa. Ilman Google-näkyvyyttä tämä ei kiinnostaisi ketään.” (H1) Kirjaston omatkin hakupalvelut mainittiin, vaikka niiden merkitystä ei nähty kovin suurena⁸.

Organisaatorajat ylittävän toiminnan osalta haastatteluissa kartoitettiin yliopistokirjastojen osallistumista avointa julkaisemista koskevaan yhteistyöhön. Kansallisen tason yhteistyöfoorumeista nousi esiin erityisesti opetus- ja kulttuuriministeriön (OKM) Avoin tiede ja tutkimus -hanke (ATT)⁹. Se nähtiin haastatteluhetkellä yhtenä tärkeimmistä kansallisista foorumeista, jonka kautta avointa julkaisemista edistettiin. Yliopistokirjastojen edustajat arvioivat omaaloitteisesti organisaatorajat ylittävän toimintansa aktiivisuutta, ja oman kirjaston toiminta nähtiin aktiivisena: “Ollaan oltu mukana kaikessa, mitä on järjestetty.” (H11) Kansainvälisen tason yhteistyöstä ei noussut esiin yhtä, kirjastot

5 Kirjastoista 3/6, haastateltavista 3/11.

6 Kirjastoista 3/6, haastateltavista 3/11.

7 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 8/11.

8 Kirjastoista 3/6, haastateltavista 3/11.

9 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 7/11.

yhdistävää avoimen julkaisemisen foorumia. Useimmat haastateltavat mainitsivat Euroopan tutkimuskirjastojen liiton Liberin¹⁰. Toisin kuin kansallisen tason yhteistyötä koskevissa vastauksissa, haastateltavat eivät erityisesti korostaneet kirjastonsa aktiivisuutta kansainvälisessä yhteistyössä.

Avoin julkaiseminen on tuonut tiedekirjastotyöhön muutoksia, jotka haastateltavien mukaan liittyivät ennen kaikkea henkilöstön osaamiseen. Avoin julkaiseminen on muuttanut yliopistokirjaston työntekijöiden toimenkuvaa tai vaikuttanut ainakin rekrytointien kautta¹¹. Haastatteluissa nousi esille avoimen julkaisemisen mukanaan tuomia osaamisen tarpeita, jotka liittyivät julkaisuja tutkimusrahoituskäytäntöjen ymmärtämiseen, kirjaston tarjoaman koulutuksen uudistamiseen ja rinnakkaistallentamisen prosessin kehittämiseen. Nämä olivat edellyttäneet uudenlaisen asiantuntemuksen omaksumista yliopistokirjastoissa:

“Se [avoin julkaiseminen] tuo uuden asiantuntijuuselementin tähän työhön. Joudumme menemään sellaisille aloilla, joilla perinteisesti kirjastoalan ammattilaiset eivät ole olleet. Voimakkaana tulee julkaiseminen ja julkaisemisen maailman ymmärtäminen. Sitten ovat tekijänoikeus- ja julkaisulupa-asiat. Sitten tähän kytkeytyy isompi kuvio: tieteellisen tiedon julkaiseminen, opetus- ja kulttuuriministeriön tuleva ohjaus, rahoituksen maailman ymmärtäminen.” (H7)

“Jos otetaan tekijänoikeuskysymykset, aiemmin vain harvat tarvitsivat sitä osaamista. Nyt sitä tarvitaan huomattavasti paljon laajemmin. Siihen pitää kiinnittää jatkossa enemmän huomiota. Ja ylipäättäen terminologian hahmottaminen: että puhut tutkijalle siten, että viesti menee perille. Siinäkin on haastetta.” (H3)

Yliopistokirjastojen tehtävät rinnakkaisjulkaisemisessa

Kuten todettua, haastateltujen yliopistokirjaston tehtävät avoimessa julkaisemisessa liittyvät ennen kaikkea rinnakkaisjulkaisemisen tukemiseen ja julkaisuarkistoon. Tässä tärkein tehtävä on julkaistavan aineiston validointi¹², johon

---

10 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 5/11.

11 Kirjastoista 5/6, haastateltavista 6/11.

12 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 7/11.

kuului tallennusversion oikeellisuuden, kustantajan linjausten, tekijänoikeuksien ja embargoaikojen (sallittujen julkaisuajankohtien) tarkistaminen. Muista tehtävistä mainittiin neuvonta ja koulutus, julkaisuarkiston kehittäminen ja arkiston tietosisällön organisointi¹³.

Tutkijoilla on avainrooli rinnakkaistallentamisessa, koska julkaiseminen edellyttää tutkijoiden suostumusta ja yleensä myös sopivan tallennusversion luovuttamista. Viimeksi mainittu kohta muodostui usein julkaisemisen esteeksi. Rinnakkaisjulkaisemisessa tutkijat kääntyivät kirjaston puoleen yleensä lupa-asioihin liittyvissä kysymyksissä¹⁴. Kirjaston neuvontaa tarvittiin myös embargoajoissa ja OA-julkaisijoiden luotettavuuden selvittämisessä. Avointa dataa koskevissa kysymyksissä, kuten aineistonhallintasuunnitelmissa ja tutkimusaineiston avaamisen käytännöissä, kirjaston odotettiin olevan yhä enemmän tutkijoiden tukena.

Tutkijoiden keskeinen asema rinnakkaisjulkaisemisessa vaikutti kirjaston tehtäviin ainakin kahdella tavalla. Ensinnäkin se vaikutti julkaisuarkiston markkinointiin¹⁵. Markkinointiin saattoi liittyä yhteydenpito tutkijoihin ja rinnakkaisjulkaisemisen näkökulman integroiminen koulutuksiin tai vaikuttaminen tutkimusyhteisön mielipidevaikuttajien kautta. Toisena keskeisenä seikkana tutkijoiden aktivoimisessa pidettiin rinnakkaistallentamisen prosessin helpottamista¹⁶. Tähän liittyi käytännön tallennusprosessin nopeuttaminen, avoimeen julkaisemiseen liittyvän jargonin avaaminen ja mahdollisten rinnakkaisjulkaisujen kartoittaminen tutkijan puolesta. Vaikka vastuu rinnakkaisjulkaisemisesta on lopulta aina tutkijalla, kirjaston oma aktiivisuus nähtiin tärkeänä avoimen julkaisemisen edistämässä.

Yliopistokirjastojen näkemyksiä osallistumisestaan avoimeen julkaisemiseen

Haastateltavat arvioivat, että heidän edustamansa kirjasto on ollut aktiivinen toimija avoimessa julkaisemisessa¹⁷. Kirjaston vahvuuksista keskeisimpänä pidettiin avoimeen julkaisemiseen liittyvää osaamista¹⁸. Vahvuutena nähtiin myös se, että avoimeen julkaisemiseen liittyvä toiminta kirjastoissa oli suunnitelmallista ja osa kirjaston strategista roolia¹⁹. Samalla, kun korostettiin kirjaston aktiivi-

---

13 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 6/11.

14 Kirjastoista 5/6, haastateltavista 5/11.

15 Kirjastoista 3/6, haastateltavista 4/11.

16 Kirjastoista 5/6, haastateltavista 6/11.

17 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 10/11.

18 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 6/11.

19 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 4/11.

suutta, yliopiston muiden toimijoiden panos nähtiin toisinaan puutteelliseksi. Heikkoutena pidettiin erityisesti tutkijoiden vähäistä aktiivisuutta rinnakkaistalentamisessa²⁰. Myös kehysorganisaation tuen puute ja julkaisuutoiminnan hajanaisuus yliopistorakenteen takia mainittiin ongelmaksi. Kirjaston heikkouksia koskevissa vastauksissa oli huomattavasti enemmän hajontaa. Kirjaston heikkouksiksi avoimessa julkaisemisessa laskettiin kirjaston pieni koko, verrattain lyhyt avoimen julkaisemisen perinne, OA-palvelujen puutteellinen markkinointi sekä rajalliset mahdollisuudet julkaisuarkiston tai tietojärjestelmien kehittämiseen. Myös tutkimusdataan liittyvän osaamisen puutteet nostettiin esiin.

Koska rinnakkaisjulkaisemiseen liittyvät palvelut ovat keskeinen osa kirjaston käytännön OA-työtä, näkemys julkaisuarkistojen merkityksestä heijastelee kirjaston roolia avoimessa julkaisemisessa. Haastateltavat pitivät julkaisuarkistoja tärkeänä osana avoimen julkaisemisen kokonaisuutta²¹. Vaikka rinnakkaisjulkaisemisesta ei nähty käänteentekevästä ratkaisuna julkaisemisen kulttuuria koskeviin ongelmakohtiin, se nähtiin käytännölliseksi ja konkreettiseksi tavaksi toteuttaa avointa julkaisemista²²: ”Se on kustannustehokkain ja helpoin tie kehittää OA:ta. – – Tietenkään se ei muuta nykyisiä rakenteita. Se kannattaa sitä järjestelmää, jossa on maksulliset lehdet, jotka sallivat jonkin tietyn version tallentamisen mahdollisen embargoajan jälkeen. Julkaisuarkisto ei ole ehkä idealistin tavoite, mutta se on realistinen tavoite.” (H2) Yliopistoarkiston vahvuuksiin luettiin myös se, että se takasi pitkäaikaisen säilytyksen ja tutkimuksen saatavuuden kaukana tulevaisuudessa²³. Tosin säilytysfunktioon liittyi oma jännitteensä: julkaisuarkistot haluttiin nähdä enemmän julkaisemisen kuin arkistoinnin paikkoina, mutta julkaisufunktio esiintyi enemmän mahdollisuutena kuin tosiasiana.

Haastatelluilta tiedusteltiin, onko avoimeen julkaisemiseen osallistuminen kirjastolle enemmän taloudellisesti vai ideologisesti perusteltu tavoite. Taus-taksi tähän haastattelussa kysyttiin tiedejulkaisujen hintakehityksestä – hinnat olivat kehittyneet kaikissa kirjastoissa epäsuotuisaan ja toiminnan kannalta ongelmalliseen suuntaan. Hintakehityksestä huolimatta avointa julkaisemista ei nähty yliopistokirjastoissa ensisijaisesti taloudellisesti perusteltuna tavoitteena. Eikä sitä nähty myöskään yksinomaan ideologisenä – tieteen avoimuutta ja tiedon saatavuutta tukevana – tavoitteena. Kumpikaan näkökanta ei saanut vastauksissa varauksetonta tukea. Vahvimmin tuli esiin näkemys avoimesta julkaisemisesta pragmaattisesti perusteltuna tavoitteena tai strategisena valintana,

---

20 Kirjastoista 5/6, haastateltavista 6/11.

21 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 7/11.

22 Kirjastoista 5/6, haastateltavista 5/11.

23 Kirjastoista 5/6, haastateltavista 6/11.

jossa korostui yliopiston saama käytännön hyöty²⁴. Pragmaattisina hyötyinä mainittiin tutkimuksen ja tutkijoiden näkyvyyden parantaminen, yliopiston ja tutkimusrahoittajien vaatimusten täyttäminen ja teknologian mahdollisuuksien hyödyntäminen. Vastauksissa tuli hyvin esiin kolmannen vaihtoehdon hahmotteleminen: “Luulen, että kirjastossa on suhtauduttu pragmaattisesti näihin kysymyksiin, vaikka avoimen tieteen edistäminen sopii hyvin kirjaston tehtäviin siinä ohessa. Kirjaston tehtävänä on kuitenkin tarjota konkreettista palvelua.” (H4)

Yliopistokirjastot voisivat osallistua avoimeen julkaisemiseen vielä nykyistä laajemmin, jos se resurssien puolesta olisi mahdollista. Vahvimmin esiin nousivat tutkimusdataan liittyvät tehtävät²⁵, jotka laajentavat kirjaston toimintakenttää avoimen tieteen alueella. Tutkimusdataan liittyvät kysymykset olivat haastatteluhetkellä yliopistokirjastoissa verrattain uusi asia, jossa kirjastot vasta hakivat rooliaan²⁶ – samalla se oli asia, joka nousi haastatteluaiheeksi alkupe räisen haastattelurungon ulkopuolelta. Tutkimusdatan mukana tulevana uusina tehtävinä ja osaamisvaatimuksina mainittiin kuvailun ja metadataformaattien hallinta, data-arkistosta vastaaminen jossain laajuudessa, tieteenalakohtaisen datan asiantuntemus sekä aineistohallintasuunnitelmiin ja rahoittajien vaatimukseen liittyvä ohjaus. Neuvonta ja koulutus näyttäytyivät sellaisina tehtävinä, jotka kirjastolle luontevimmin sopisivat tutkimusdata-asioissa²⁷.

Tutkimusdatan ohella haastatteluissa nostettiin esiin myös muita tapoja ja tehtäviä, joilla yliopistokirjastot voisivat osallistua nykyistä laajemmin avoimeen julkaisemiseen. Näitä olivat OA-maksujen hallinnointi, OA-julkaiseminen, metriikkapalveluiden kehittäminen, koulutuksen ja viestinnän kehittäminen sekä kirjaston aktiivisempi osallistuminen kurssien ja kurssimateriaalien suunnitteluun ja opetussuunnitelmatyöhön. Maksujen hallinnointitehtävän hoitaminen keskitetysti yliopistossa nähtiin erittäin tarpeellisena, vaikka kirjasto ei sitä vastuulleen ottaisikaan: “Yliopistoissa ei tiedetä, paljonko niitä [OA-maksuja] maksetaan. Se asia olisi organisoitava jotenkin. En välttämättä kannata, että kirjasto alkaisi niitä maksuja keskitetysti hoitamaan, mutta sekin mahdollisuus on olemassa.” (H3) Myös varsinaista avointa julkaisemista (gold OA) – rinnakkaisjulkaisemisen (green OA) lisäksi – pidettiin yhtenä mahdollisena, osittain jopa todennäköisenä, yliopistokirjaston tulevaisuuden tehtävänä: “Kyllä tilanne kehittyy siihen suuntaan, että yliopistot tulevat ottamaan isompaa roolia omien julkaisujensa

---

24 Kirjastoista 5/6, haastateltavista 6/11.

25 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 4/11.

26 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 6/11.

27 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 4/11.

julkaisemisessa. Julkaisukulttuuri muuttuu, tutkijayhteisöt ottavat isomman roolin omasta julkaisutoiminnastaan ja tieteellisen tiedon välittämisestä. Ja silloin on oltava valmius organisoida tämä yliopiston sisällä tarjoamalla helposti toimivia alustoja, joihin on liitetty vertaisarviointi ja markkinointiin liittyvät elementit mukaan.” (H11)

Yliopistokirjastojen näkemyksiä avoimesta julkaisemisesta

Haastatteluhetkellä avointa julkaisemista ei pidetty yliopistokirjastoissa tasaver-
taisena vaihtoehtona perinteiselle julkaisemiselle²⁸. Vastauksissa tuotiin kuiten-
kin esiin ilmiön moniulotteisuus. Kysymys avoimen julkaisemisen ja perinteisen
julkaisemisen suhteesta liitettiin niin tieteellisen julkaisemisen ja meritoi-
tumisen kulttuuriin kuin opetussuunnitelmien laadintaan, kirjastonkäyttäjien
tottumuksiin ja kirjaston talouteen. Vastauksissa tuli esiin erityisesti se, miten
kirjaston ja tutkijan näkökulmat kytkeytyivät aina yhteen – kirjasto ei voi lähteä
omille teilleen ilman tutkimusyhteisön tukea: “Tutkijoita kiinnostaa julkaista
alan parhaissa lehdissä. OA tulee vasta sitten. En ole tavannut sellaista tutkijaa,
joka haluaisi julkaista nimenomaan OA-lehdessä. Avoimuus ei ole vielä tärkeä
argumentti.” (H1)

Aiemmin kuvasin, miten kirjaston motiivit avoimessa julkaisemisessa oli-
vat pragmaattisia. Avoimeen julkaisemiseen liittyvät odotukset olivat kuiten-
kin usein joko taloudellisia tai ideologisia. Yhtäältä avoimeen julkaisemiseen
liitettiin säästöodotuksia, jolloin sen toivottiin korvaavan perinteiseen julkai-
semiseen kuuluvaa tilausmaksullista aineistoa²⁹, toisaalta siihen liittyi tieteen
avaamiseen ja tieteellisen kulttuurin muutokseen liittyviä odotuksia³⁰. Tulevai-
suudennäkymiä tarkasteltiin suhteessa perinteisen julkaisemisen hallitsemaan
nykytilanteeseen: “Haaveena, kaukana tulevaisuudessa, voi olla, että tieteelliselle
julkaisemiskulttuurille tapahtuu jotain joskus. Ja silloin kirjaston toimintamallit
muuttuvat totaalisesti. Mutta se on kaukana tulevaisuudessa. Ehkä.” (H11)

Haastattelujen perusteella oli hahmotettavissa viisi keskeistä avoimeen jul-
kaisemiseen liittyvää ongelmaa. Ensinnäkin, avoimen julkaisemisen hybridi-
muotoon³¹ liittyivät ongelmat nousivat esiin kaikissa haastatteluissa³². Hybri-

---

28 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 5/11.

29 Kirjastoista 3/6, haastateltavista 3/11.

30 Kirjastoista 3/6, haastateltavista 3/11.

31 Hybridiartikkelilla tarkoitetaan avoimeksi ostettua artikkelia tilausmaksullisessa lehdessä. Ideana on, että avoimet artikkelit laskisivat lehtien tilaushintoja. Ongelmana on, että hybridien määrää lehdissä ei tiedetä. Tämä mahdollistaa niin sanotun kaksoismaksatuksen (double dipping), jossa tilaajat maksavat sisällöistä, jotka on jo ostettu avoimeksi.

32 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 6/11.

diongelman esiintulo näin kattavasti oli sikäli merkittävää, että haastattelukysymyksissä ei erityisesti käsitelty hybridimuotoista avointa julkaisemista. Hybridijulkaisemisen ongelmat koskivat erityisesti läpinäkyvyyden puutteita sekä mak-suissa (double dipping) että artikkelien avoimessa saatavuudessa: “Predatory-lehdistä puhutaan paljon, mutta se on kokonaisuuden kannalta pieni ongelma. Hybridilehdet ovat isompi ongelma. Kun ei ole tietoa, paljonko niistä maksetaan, emme voi edes hahmottaa, miten suuresta ongelmasta on kysymys. Britanniassa on käynyt selväksi, että se tulee hyvin kalliiksi. Tämä malli ei ole kestävä.” (H4) Toinen avoimeen julkaisemiseen liittyvä ongelma koski tutkijan meritoitumista³³. Meritoitumisongelma – se, ettei avoimuudesta palkita – nähtiin tieteellisen kulttuurin ytimeen ulottuvana teimana: “Meillä on syntymässä uusi tapa ajatella, miten julkaisemista voisi tehdä. Kuitenkin on käytäntöjä, kuten meritoituminen, joka elää sitä vanhaa käytäntöä.” (H7) Kolmantena ongelmana nousi esiin avoimen julkaisemisen toimijoiden ja toimintatapojen monimuotoinen ja alati muuttuva kenttä, joka vaikutti avoimen tiedon ja OA-toimijoiden luotettavuuteen³⁴. Neljäntenä ongelmaryhmänä tuotiin esiin rinnakkaistallentamiseen liittyvät ongelmat³⁵. Nämä liittyivät tutkijoiden motivoimiseen, rinnakkaistallentamisen prosessiin, kustantajien muuttuviin ehtoihin ja tekijänoikeuksiin: “Rinnakkaistallennus vaatii hirveästi työtä. Se on liian vaativaa tutkijoille, ja meidän pitää seurata sitä koko ajan. Koko ajan keksitään uusia jippoja, jotta sitä voitaisiin vaikeuttaa. – – Meidän kannalta se voi olla haaste, miten saada tutkijat käyttämään meidän palveluitamme, jos tutkija on tottunut käyttämään some-palveluita tai ResearchGate-tyyppisiä palveluita.” (H8) Viidennen ja hyvin keskeisen ryhmän avoimen julkaisemisen ongelmissa muodostivat sitovien linjausten puuttumiseen liitetyt ongelmat³⁶. Kyse on yliopistokirjaston ulkopuolelta tulevista velvoittavista tai vahvasti ohjaavista linjauksista, jotka sitovat tutkijoita. OKM:n rooli linjausten tekijänä nähtiin erityisen keskeisenä: toisaalta ministeriö voi edistää avointa julkaisemista ATT-hankkeen kaltaisilla projekteilla, toisaalta OKM:lla oli valta vaikuttaa suoraan rahoituksen kautta. Avointa julkaisemista koskevien sitovien linjausten puute kytkeytyi laajasti tieteellisen kulttuurin tematiikkaan, erityisesti meritoitumiseen: “Yliopistoissa voidaan antaa suosituksia, mutta jos tutkijoiden meritoitumisjärjestelmä menee edelleen sitä reittiä kuin se menee, niillä ei ole oikeasti merkitystä OA:n edistymisen kannalta. Tarvitsimme ehdottomasti kansallista ja EU-tason säädäntöä. Se olisi se selkänöja.” (H10)

---

33 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 5/11.

34 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 5/11.

35 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 6/11.

36 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 5/11.

Edellä kerrotun valossa ei ole yllättävää, että avoimen julkaisemisen edistämiseen eniten vaikuttavista tahoista rahoittajien rooli nähtiin yliopistokirjastoissa kaikkein keskeisimpänä³⁷. Yksittäisistä rahoittajista mainittiin OKM, Euroopan unioni ja Suomen Akatemia. Kirjaston rooli avoimen julkaisemisen edistäjänä oli haastateltavien mukaan rajallinen. Tieteellinen julkaiseminen nähtiin tieteen sisäisenä asiana, johon kirjasto ei voi suoraan vaikuttaa³⁸. Tämä aiheutti myös tiettyä jännitettä: “Ei ole kirjaston asia puuttua tieteenalalla oleviin arvostuksiin. – – Mutta onhan se aivan järjetöntä, että verovaroin tuotetaan julkaisuja, jotka verovaroin ostetaan takaisin. Mutta tämä on nyt tämä systeemi.” (H5) Parhaiten kirjastojen nähtiin vaikuttavan toimimalla aktiivisesti osana verkostoa joko omassa organisaatiossa tai kansallisella tasolla³⁹. Useissa kohdin haastatteluja esiinnoissut tarve ulkoa tuleville sitoville linjauksille nousi esiin myös kirjaston roolia pohdittaessa: “[Kirjaston] heikkous on tietysti vallan puute. Ei kirjastoilla ole valtaa tässä asiassa, sanella tai edellyttää. – – Ensin pitää olla makrotason jutut. Ilman ohjausta ja päätöksiä se [kirjaston työ] ei kannu kovin pitkälle. Se tavoittaa ne, jotka ovat ideologisesti myönteisiä, muttei kriittistä massaa.” (H10) Kirjaston omimpana roolina avoimen julkaisemisen edistämässä nähtiin toimiminen OA-asiantuntemuksen keskuksena⁴⁰. Haastateltavien mukaan yliopistokirjastoilla oli paras tietämys avoimesta julkaisemisesta, mikä teki siitä aktiivisen toimijan ja aloitteentekijän käytännön OA-toiminnassa: “Suomen tilanteesta tiedetään se, että yhdessäkään yliopistossa, jossa kirjasto ei ole ollut aktiivinen alullelajittaja, ei ole tapahtunut yhtään mitään. Tieteellisten kirjastojen rooli on aivan keskeinen käytännön toiminnassa, siinä, miten rahoittajien tai muiden vaatimuksia laitetaan käytännössä toimeen. En tiedä, pystyttäisiinkö avoimeen julkaisemiseen liittyviä toimintoja organisoimaan muulla tavoin.” (H11)

Haastateltavien yksiselitteinen näkemys oli, että organisaatorajat ylittävä yhteistyö on avoimen julkaisemisen kannalta tärkeää⁴¹. Yhteistyötä organisaationyksiköiden ja organisaatioiden välisten rajojen yli pidettiin jo määritelmällisesti sisältyvän avoimeen julkaisemiseen: “Organisaatioiden välisen yhteistyön tarve on sisäänrakennettu OA:han. Tätä olisi mahdoton kehittää ilman sitä. 1990-luvulla kirjastot pystyivät ehkä toimimaan omina, itsetuntoisinakin, yksiköinä. Nyt olemme yksi toimija muiden joukossa, tietoja tarjoavana toimijana. Jotta voidaan OA-julkaisu- ja data-palveluita tarjota, se ei onnistu, ellei meillä olisi saumaton yhteys lakimiehiin, it-palveluihin, tutkimuspalveluihin ja viestin-

37 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 7/11.

38 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 8/11.

39 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 5/11.

40 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 4/11.

41 Kirjastoista 6/6, haastateltavista 9/11.

tään. Ja meidän saatava myös kansallisia linjauksia. Tämä lähtee siitä yhteistyöstä.” (H2) Yhteistyön merkitys nähtiin kolmella tapaa. Ensinnäkin, yhteistyön tarve nähtiin yhteisten linjausten ja toimintaperiaatteiden muodostamisessa⁴². Toiseksi, organisaatorajat ylittävän yhteistyön merkitys nähtiin tärkeänä verkoston antaman tuen, erityisesti kokemusten vaihtamisen, kannalta⁴³. Kolmanneksi, yhteistyö koettiin yliopistokirjastojen näkökulmasta tärkeäksi käytännön OA-työn eri muodoissa⁴⁴: järjestelmiä kehitettäessä, sopimustilanteissa ja avoimen tieteen osaamisen kannalta. Yliopistokirjastojen edustajien näkemykset OA-yhteistyöhön liittyvistä ongelmista kohdistuivat moniin eri asioihin, ja vastauksista oli vaikea löytää selkeää yhdistävää linjaa. Yhteistyötahojen erilaisuus tuli kuitenkin esiin useissa vastauksissa⁴⁵. Myös organisaatioiden väliset kypsyserot avoimessa julkaisemisessa, kypsyserot organisaatioiden sisällä, organisaatioiden väliset kokoerot, ohjeistukseen liittyvät erot ja tieteenalakohtaiset erot mainittiin. Itse yhteistyöfoorumeissakin nähtiin ongelmia tai puutteita. Yhtäältä kiinnitettiin huomiota yhteistyöfoorumeiden valtaan, toisaalta foorumeilla toimivien tahojen moninaisuuteen ja edustavuuteen: “Enemmän pitäisi olla laajempaa, kokoavaa vuoropuhelua, ettei tätä tehtäisi kansallisesti – tai kansainvälisesti – siiloissa.” (H10)

Yhteenvetoa tuloksista

Kuudessa yliopistokirjastossa tehty haastatteluaineisto toi hyvin vastauksia tutkimuksen lähtökohtana olleisiin kysymyksiin. Tarkastelen tutkimuskysymyksiä ja tutkimushypoteesejä kohta kohdalta tutkimustulosten valossa.

1. *Millaisena suomalaiset yliopistokirjastot näkevät roolinsa suhteessa avoimeen julkaisemiseen?* Tutkimustulosten perusteella kirjastot näkivät itsensä aktiivisena toimijana avoimessa julkaisemisessa. Tulosten yleistämisessä koko suomalaiseen tieteelliseen kirjastokenttään on tehtävä kuitenkin se tärkeä varaus, että tutkimukseen valitut yliopistokirjastot edustivat suuria, tutkimusintensiivisiä yliopistoja. Kirjaston erityisinä vahvuuksina pidettiin avoimeen julkaisutoimintaan liittyvää osaamista ja pitkän aikavälin kokemusta sekä OA-työn strategisuutta. Taloudellisten ja idealististen tavoitteiden sijasta kirjastossa korostettiin pragmaattista suhdetta avoimeen julkaisemiseen: kirjasto sopeuttaa toimintansa tutkimusyhteisön tarpeisiin. Vaikka kirjasto näki itsensä aktiivisena toimijana avoimessa

---

42 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 6/11.

43 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 5/11.

44 Kirjastoista 3/6, haastateltavista 3/11.

45 Kirjastoista 4/6, haastateltavista 5/11.

julkaisemisessa, sillä ei ollut riittävästi valtaa muuttaa nykyistä tilannetta, jonka nähtiin pikemminkin pönkittävän perinteistä julkaisemisen kulttuuria kuin edistävän tieteen avoimuutta.

2. *Miten yliopistokirjastojen OA-näkemykset heijastuvat käytännön työssä?* Kirjaston rooli avoimessa julkaisemisessa toteutui pääosin rinnakkaisjulkaisemisen tukemisen ja julkaisuarkiston kautta. Rinnakkaisjulkaisemisen nähtiin yliopistokirjastoissa tärkeänä – käytännöllisenä ja konkreettisenä – tapana toteuttaa avointa julkaisemista, vaikka sitä ei pidetty käänteentekeväenä ratkaisuna tutkimustulosten avaamisessa. Yliopistokirjaston OA-toiminnan muotoja olivat julkaisuarkiston ylläpitäminen, neuvonta, koulutus, tiedottaminen, rinnakkaistallennusprosessin kehittäminen, tutkimustietojärjestelmää koskeva työ sekä OA-hankkeisiin ja -yhteistyöverkostoihin osallistuminen. Tutkimusdatan osalta kirjaston tehtävät olivat syksyllä 2015 vasta hahmottumassa.
3. *Millaisia mahdollisuuksia ja puutteita kirjastot näkevät avoimessa julkaisemisessa omasta näkökulmastaan?* Yliopistokirjastot voisivat osallistua avoimeen julkaisemiseen ja avoimeen tieteeseen nykyistä laajemmin, jos se resurssien puolesta olisi mahdollista. Uudet tehtävät liitettiin ennen kaikkea tutkimusdataan. Avoimessa julkaisemisessa oli kirjastonäkökulmasta viisi keskeistä ongelmaa. Ne liittyivät hybridijulkaisemisen läpinäkyvyyteen, avoimen julkaisemisen kautta meritoitumiseen, OA-toimijoiden ja -toimintatapojen moninaisuuteen, rinnakkaisjulkaisemisen vaikeuksiin ja sitovien OA-linjausten puutteeseen. Meritoitumisen kysymystä pidettiin ydinongelmana, joka näkyi ennen muuta tutkijoiden vähäisenä kiinnostuksena rinnakkaisjulkaisemista kohtaan.
4. *Miten relevantteja tutkimuskirjallisuudesta nousevat avoimen julkaisemisen teemat ovat yliopistokirjastojen näkökulmasta?* Kirjaston rooli tiivistettiin tutkimuskirjallisuuden pohjalta kahteen päähypoteesiin, jotka koskivat yhtäältä kirjaston vähäistä vaikutusvaltaa, toisaalta kirjaston mahdollista vaikutusvaltaa.
  - a. *Kirjaston valta vaikuttaa avoimen julkaisemisen edistämiseen on käytännössä marginaalista.* Tutkimustulokset tukevat tätä väitettä, kun avoimen julkaisemisen edistämistä tarkastellaan tutkimuskulttuurin muuttamisen kannalta. Kirjaston sijasta vaikutusvaltaisten joukkoon luettiin ennen muuta julkinen valta ja tutkimusrahoittajat, kuten OKM, Euroopan unioni ja Suomen Akatemia. Kirjaston valta

vaikuttaa oli rajallinen ja se oli suhteessa ulkoa tulevaan ohjaukseen ja avointa julkaisemista koskeviin linjauksiin. Yliopistokirjasto näki-kin itsensä ennen kaikkea OA-politiikan käytännön tason toimeenpanijana ja toteuttajana omassa kehysorganisaatiossaan. Kirjastonäkökulmasta myös tutkijat olivat vaikutusvaltaisia avoimen julkaisemisen edistäjiä, sillä heidän toiminnallaan oli ratkaiseva merkitys rinnakkaisjulkaisemisessa. Kirjasto pyrki tukemaan tutkijoita ja edistämään sitä kautta avointa julkaisemista.

- b. *Kirjasto voi vaikuttaa avoimeen julkaisemiseen tiedeyhteisössä OA-asiantuntija- ja tukiroolin ja organisaatorajat ylittävän yhteistyön kautta.* Hypoteesi saa tukea tutkimustuloksista. Kirjaston ydinroolina avoimessa julkaisemisessa nähtiin toimiminen nimenomaan OA-asiantuntemuksen keskuksena. Tätä kautta kirjasto toimi tutkimuskirjallisuuden hahmottelemassa sillanrakentajaroolissa avoimen tieteen ja tutkimusyhteisön välissä. Haastatteluissa kirjasto näyttäytyi käytännön OA-työn toteuttajana, joka vaikutti avoimeen julkaisemiseen tarjoamiensa palveluiden kautta. Osana tutkimusorganisaatiota kirjasto pystyi vaikuttamaan avoimeen julkaisemiseen myös tutkijoiden, erityisesti tutkimusyhteisössä avainasemassa olevien tutkijoiden, kautta. Kirjasto pyrki vaikuttamaan tutkijoihin joko markkinoimalla avointa julkaisemista eri tavoin tai helpottamalla käytännön OA-prosessia. Tutkimusaineiston perusteella kirjaston aktiivinen suuntautuminen kohti tutkimusyhteisöä tuotti konkreettisia tuloksia avoimen julkaisemisen edistämiseksi, mikä tukee tutkimuskirjallisuudessa esitettyä ajatusta proaktiivisen toiminnan merkityksestä.

Kirjaston rooli avoimessa julkaisemisessa tuli tutkimusaineiston perusteella selvästi esiin, ja se voidaan tiivistää edellä kerrotun pohjalta kolmeen ydinkohtaan. Vaikka tutkimukseni empiirinen aineisto rajoittuu suuriin suomalaisiin yliopistokirjastoihin, arvioin, että nämä kirjaston OA-rooliin kuuluvat kolme perusaspektia ovat yleistettävissä yliopistokirjastokenttään myös laajemmin:

1. Yliopistokirjasto toimi avoimessa julkaisemisessa asiantuntijatahona ja OA-politiikan käytännön toteuttajana.
2. Yliopistokirjastojen käytännön OA-työ liittyi pitkälti rinnakkaisjulkaisemiseen ja julkaisuarkistojen toiminnan ylläpitoon.
3. Yliopistokirjasto olisi voinut osallistua avoimeen julkaisemiseen vielä nykyistä laajemmin, mutta sen mahdollisuudet edistää avointa julkaisemista olivat sidoksissa muihin toimijoihin, kuten valtiovaltaan, rahoittajiin ja

tutkijoihin – rajallinen valta kavensi sen mahdollisuuksia avoimessa julkaisemisessa.

Kirjaston roolia käsittelevästä kirjallisuudesta esiin nousseet havainnot, väitteet ja hypoteesit vastasivat lopulta varsin hyvin tutkimuksen empiirisiä tuloksia. Joissain kohdin painotukset kuitenkin poikkesivat toisistaan. Esimerkiksi rinnakkaisjulkaisemisessa suomalaiset yliopistokirjastot olivat pitemmällä kuin mitä tutkimuskirjallisuuden perusteella oli syytä odottaa. Rinnakkaisjulkaiseminen myös korostui yliopistokirjastojen OA-työssä voimakkaammin kuin mitä ulkomaisiin tiedekirjastoihin painottuneen tutkimuskirjallisuuden perusteella saattoi olettaa. Tutkimuskirjallisuuden kautta muodostunut kuva tiedekirjaston tehtävistä avoimessa julkaisemisessa vastasi kuitenkin hyvin myös suomalaisten yliopistokirjastojen todellisuutta. Empiirisen aineiston uudet löydökset liittyivät – suomalaisen yliopistokirjaston roolin määrittelyn ohella – avoimen julkaisemisen ongelmiin, ja varsinkin meritoitumisongelma tuli haastatteluaineistossa voimakkaasti useissa yhteyksissä esiin.

Lopuksi

Tutkimukseni ajoittuu loppusyksyyn 2015, jolloin haastattelut tehtiin. On luontevaa kysyä, mitä on tapahtunut tutkimuksen jälkeen. Uusia tutkimuksia kirjaston roolista avoimessa julkaisemisessa on ilmestynyt kirjallisuuskatsaukseni perusteella hyvin vähän, ja tulokset ovat yhdensuuntaisia tämän tutkimuksen kanssa: kirjastoilla on avainrooli käytännön OA-työssä (ks. esim. Hebrang Grgic, 2016). Suomalaiskirjastojen roolia käsitellään lyhyesti Holopaisen ja Koskisen (2016) katsausartikkelissa, ja siinä tuodaan esiin myös kirjaston tehtäväkentän laajentuminen avoimen tieteen palveluiden tarjoajana.

Kirjaston toimintaympäristössä on tapahtunut melko paljon vuoden 2015 jälkeen. Tutkimushaastattelujen aikaan keskeinen ATT-hanke päättyi viime vuodenvaihteessa, ja lyhyen käymistilan jälkeen kansallista yhteistyötä viritellään nyt Tieteellisten Seurain Valtuuskunnan (TSV) johdolla (ks. UNIFI, 2018, s. 3). Avointa julkaisemista – osana avointa tiedettä – pyritään myös edistämään erilaisin politiikkapaperein ja julkilausumin, joita ovat antaneet tänä vuonna aikana niin Euroopan unioni, eurooppalaiset tiederahojat kuin Suomen yliopistojen rehtorineuvostokin, ja myös yliopistoissa on päivitetty avoimen tieteen linjauksia viime vuosina (ks. cOAlition S, 2018; Euroopan komissio, 2018; UNIFI, 2018). Näiden periaatteiden vieminen käytäntöön heijastuu myös kirjastotyöhön ja kirjaston tehtäviin (ks. esim. Walters, 2016). Kirjasto on avoimen julkaisemisen kentällä myös itse aktiivinen toimija, jonka toimilla on vaikutusta. Tammikuussa 2018 päättyneet FinELib-neuvottelut Elsevierin kanssa osoittivat,

miten kirjaston rooliin kohdistuu odotuksia ja painetta tutkijapuolelta (ks. esim. Poynder, 2018). Lehtineuvotteluissa ei ole kyse yksinomaan aineistohankinnasta, vaan myös osallistumisesta avoimen julkaisemisen toimintaympäristön muodostamiseen.

Haastatelluissa yliopistokirjastoissakin on tapahtunut muutoksia tutkimus-haastattelujen tekemisen jälkeen, jopa kirjaston nimeämisen tasolla: Jyväskylän yliopistossa kirjastosta on tullut Avoimen tiedon keskus – Aalto-yliopiston kirjastosta tuli oppimiskeskus jo vuonna 2015. Uudelleennimeäminen heijastelee kirjaston muuttuvaa roolia ja avoimen tieteen merkitystä kirjaston ydintoimintana. Osittain olen seurannut muutosta myös sisältäpäin aloittaessani keväällä 2017 työskentelyn Helsingin yliopiston kirjastossa. Saadakseni viime vuosien muutoksesta hieman paremman kuvan, lähetin haastateltaville elokuussa 2018 suppean sähköpostitiedustelun, jossa pyysin heitä vapaamuotoisesti kertomaan havaitsemistaan muutoksista. Sain viisi vastausta, joissa tuli esiin jo tutkimusajankohtana esiintuotuja teemoja sekä joitain uudempia trendejä.

Rinnakkaistallennuksen prosessin ja palveluiden kehittäminen nostettiin useimmissa vastauksissa esiin, mikä kertoo julkaisuarkiston keskeisyydestä kirjastojen OA-työssä. “Rinnakkaistallentaminen on edistynyt kolmessa vuodessa lähes kaikissa yliopistoissa: prosesseja on viilattu, osaaminen on lisääntynyt, järjestelmät ovat kutakuinkin kunnossa; nekin yliopistot, joilla ei ole ollut julkaisuarkistoa, ovat sellainen luoneet ja saaneet työn alkuun.” (H3) Työ on tuottanut myös tulosta, sillä rinnakkaistallennusprosentit ovat yliopistoissa kasvaneet (ks. Ilva, 2018). Avoimen julkaisemisen maksujen hallinnointi, johon tässä tutkimuksessa aiemmin viitattiin, on tullut yhä selkeämmin osaksi kirjastojen työkenttää: “[K]irjasto seuraa yhteistyössä talouspalvelujen kanssa kultaisen/hybridin julkaisemien kirjoittajamaksuja (APC). Kirjasto rikastaa tiedot ja tiedämme, kuinka paljon maksuja maksetaan kustantajittain, lehdittäin, tiedekunnittain, laitoksittain, rahoittajittain.” (H2)

Tutkimusdataan liittyvät tehtävät, jotka jo tässä tutkimuksessa mainittiin nousevana trendinä, ovat lisääntyneet yliopistokirjastoissa merkittävästi. Tämä on tarkoittanut yhä kiinteämpää yhteistyötä yliopiston muiden toimijoiden, kuten IT-yksikön tai lakipalveluiden, kanssa. Datateeman vahvistuminen yliopistoissa ja kirjaston tehtäväkentässä on seurausta toimintaympäristössä tapahtuneista muutoksista ja vaatimuksista, erityisesti EU-tasolla. Esimerkiksi Suomen Akatemia on edellyttänyt vuodesta 2016 lähtien aineistohallintasuunnitelmaa osana hakemusta, mikä on tarkoittanut yliopistokirjastoissa osallistumista erilaisten datapalveluiden kehittämiseen. Tutkimusdatan avoimuuden edistäminen yliopistoissa liittyy avoimen tieteen laajentumiseen julkaisuista muille alueille, avoimeen tieteeseen, jossa “tavoitteena on avata koko tutkimusprosessia sekä sen eri vaiheissa syntyviä tuotoksia” (H3). Avoimen tieteen koko-

naisuuden laajentuminen yliopistojen toiminnassa näyttää laajentavan myös yliopistokirjastojen tehtäväkenttää: julkaisujen ja datan ohella sähköpostikyselyyn vastanneet toivat esiin muun muassa avoimiin oppimateriaaleihin, avoimen julkaisemisen kustantamiseen ja avoimen tieteen koulutukseen liittyviä uusia tehtäviä.

Avoimuutta pidetään yliopistoissa yhä enemmän strategisena asiana, kuten eräs haastateltava tuo esiin. Kirjasto nähdään avaintoimijana avoimeen tieteseen liittyvien käytännön palveluiden kehittämisessä ja pyörittämisessä, mutta samaan aikaan on myös huolta resursoinnista roolin kasvaessa: “[A]voimen tieteen toiminnot muodostavan pikku hiljaa yhä keskeisemmän roolin jokaisen yliopistonkirjaston toiminnassa. Tämä tarkoittaa käytännössä muiden toimintojen resursoinnin vähentämistä, sillä kovin harvassa yliopistossa ollaan valmiita oikeasti resursoimaan kirjaston avoimen tieteen toimintoja.” (H11) Avoimen tieteen rahoittaminen on avainkysymyksiä jatkossa, ja tämä on huomioitu myös avoimen tieteen kansallisessa toimenpideohjelmassa. Siinä todetaan, että kulttuurinmuutos ei vaadi vain asenteiden muuttamista, vaan myös rahan osoittamista palveluihin, infrastruktuureihin ja ihmisiin (UNIFI, 2018, s. 7). Yliopistokirjastoissa tämä käytännönläheinen ajatuskulku on varsin luonteva, koska kirjastoissa avointa tiedettä on lähestytty ja edistetty juuri palveluiden luomisen ja kehittämisen kautta.

Lähteet

- Ala-Kyyny, J. (2016). *Yliopistokirjastojen rooli avoimessa julkaisemisessa* (Pro gradu -tutkielma). Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:uta-201610122420>
- Case, M. M. (2009). Scholarly communication: ARL as a catalyst for change. *portal: Libraries and the Academy*, 9(3), 381–395. <https://doi.org/10.1353/pla.0.0050>
- cOAlition S. (2018). 'Plan S' and 'cOAlition S' – Accelerating the transition to full and immediate Open Access to scientific publications. <https://www.coalition-s.org/>
- Cope, B., & Phillips, A. (2009). Introduction. Teoksessa B. Cope & A. Phillips (toim.), *The Future of the Academic Journal* (ss. 1–9). Chandos Publishing. <https://doi.org/10.1016/B978-1-84334-416-2.50001-X>
- Euroopan komissio. (2018). Komission suositus (EU) 2018/790. <https://eur-lex.europa.eu/eli/reco/2018/790/oj>
- Grüttemeier, H., & Mahon, B. (2003). Preface. Teoksessa H. Grüttemeier & B. Mahon (toim.), *Open access to scientific and technical information: state of the art and future trends* (ss. 49–52). IOS Press.
- Hagerlid, J. (2011). The role of the national library as a catalyst for an open access agenda: the experience in Sweden. *Interlending & Document Supply*, 39(2), 115–118. <https://doi.org/10.1108/02641611111138923>
- Hansson, J., & Johannesson, K. (2013). Librarians' views of academic library support for scholarly publishing: an every-day perspective. *The Journal of Academic Librarianship*, 39(3), 232–240. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2013.02.002>

- Harjuniemi, M.-L. (2012). *Open Access -kysely : tulokset. Mitä mieltä artikkelien avoimesta rinnakkaisallentamisesta?* Jyväskylän yliopiston kirjasto. <http://urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-201204261581>
- Harjuniemi, M.-L., & Mäki, K. (2012). Tutkijat kannattavat Open Access -periaatetta – rinnakkaisallennuksen käytäntöjä ei tunneta. *Signum*, 2012(5). <https://journal.fi/signum/article/view/7377>
- Hebrang Grgic, I. (2016). Information literacy and open access in Croatian academic libraries. *Library Review*, 65(4/5), 255–266. <https://doi.org/10.1108/LR-01-2016-0009>
- Holopainen, M., & Koskinen, K. (2016). Avoimen julkaisemisen hidas läpimurto. *Informaatiotutkimus*, 35(1-2), 16–21. <https://journal.fi/inf/article/view/58979>
- Hormia-Poutanen, K., Karjalainen, S., & Kuusela, K. (2005). *Avoimen tieteellisen julkaisu toiminnan työryhmän muistio*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:952-442-883-0>
- Ilva, J. (2018). Suomalaisten yliopistojen OA-julkaisut. *Kansalliskirjaston keskustelufoorumi*. <https://foorumi.kiwi.fi/t/suomalaisten-yliopistojen-oa-julkaisut/751/6>
- Kersting, A., & Pappenberger, K. (2009). Promoting open access in Germany as illustrated by a recent project at the Library of the University of Konstanz. *OCLC Systems & Services: International digital library perspectives*, 25(2), 105–113. <https://doi.org/10.1108/10650750910961901>
- Lomazzi, L., & Chartron, G. (2014). The implementation of the European Commission recommendation on open access to scientific information: comparison of national policies. Teoksessa P. Polydoratou & M. Dobрева (toim.), *Proceedings of the 18th International Conference on Electronic Publishing* (ss. 23–29). IOS Press. <http://ebooks.iospress.nl/publication/36546>
- Mullen, L. B. (2010). *Open Access and its Practical Impact on the Work of Academic Librarians - Collection Development, Public Services, and the Library and Information Science Literature*. Chandos Publishing. <https://www.sciencedirect.com/book/9781843345930/open-access-and-its-practical-impact-on-the-work-of-academic-librarians/#book-info>
- Odlyzko, A. M. (2014). Open access, library and publisher competition, and the evolution of general commerce. *Evaluation Review*, 39(1), 130–163. <https://doi.org/10.1177/0193841X13514751>
- Olsbo, P., Hakapää, J., Ilva, J., Jounio, T., Koskinen, K., Lilja, J., ... Tuuliniemi, A. (2015). *Taustaselvitys EU:n, Pohjoismaiden ja Suomen avoimen julkaisemisen tilanteesta: julkaisujen avoimen saatavuuden edistäminen -työryhmän raportti*. Opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2016122731713>
- Opetus- ja kulttuuriministeriö. (2014). *Avoimien tieteiden ja tutkimuksen 2014–2017 -hanke. Tutkimuksen avoimuudella yllättäviä löytöjä ja luovaa oivaltamista: Avoimen tieteen ja tutkimuksen tiekartta 2014–2017*. opetus- ja kulttuuriministeriö. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-263-317-0>
- Poynder, R. (2018). Q&A with FinELib, the consortium of Finnish Universities, Research Institutes and Public Libraries. *Open and Shut?* <https://poynder.blogspot.com/2018/01/q-with-finelib-consortium-of-finnish.html>
- Rudasill, L. M. (2013). Open access and development. Teoksessa *Open access and digital libraries: social science libraries in action*. De Gruyter Saur.
- Saarti, J. (2014). Tieteellisen julkaisemisen prosessi ja perustyytit. Teoksessa E. Karvonen, T. Kortelainen, & J. Saarti (toim.), *Julkaise tai tuhoutu! – johdatus tieteelliseen viestintään* (ss. 81–103). Tampere: Vastapaino.
- Schonfeld, R. C., & Housewright, R. (2010). *US Faculty Survey 2009 – key insights for libraries, publishers, and societies*. <https://doi.org/10.18665/sr.22364>

- Shreeves, S. L. (2009). 'Cannot predict now': the role of repositories in the future of the journal. Teoksessa B. Cope & A. Phillips (toim.), *The Future of the Academic Journal* (ss. 197–211). Chandos Publishing. <https://doi.org/10.1016/B978-1-84334-416-2.50010-0>
- Sisättö, O., Heikkilä, T., Hyödynmaa, M., Melin, R., & Mäki, K. (2012). *Tampereen yliopiston Open Access -kyselyn tulokset*. Tampere: Tampereen yliopisto. <http://urn.fi/URN:ISBN:978-951-44-8932-7>
- Solomon, D. J. (2008). *Developing open access journals : a practical guide*. Oxford: Chandos.
- Steele, C. (2014). Scholarly communication, scholarly publishing and university libraries. Plus Ça Change? *Australian Academic & Research Libraries*, 45(4), 241–261. <https://doi.org/10.1080/00048623.2014.950042>
- Survey of academic attitudes to open access and institutional repositories: an RSP and UKCoRR initiative*. (2011). <http://rspproject.files.wordpress.com/2011/12/attitudes-to-oa-basic-summary-report.doc>
- UNIFI. (2018). *Avoin tiede ja data. Toimenpideohjelma suomalaiselle tiedeyhteisölle*. Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry. <http://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2018052424593>
- Walters, D. (2016). Managing Mandates. *Serials Review*, 42(2), 131–134. <https://doi.org/10.1080/00987913.2016.1173163>
- Willinsky, J. (2006). *The access principle : the case for open access to research and scholarship*. Cambridge: MIT Press.